

Metafizika epsilon¹

1

Iščemo počela in vzroke bivajočih, jasno pa je, da bivajočih, kot so bivajoča.² Obstaja namreč nek vzrok zdravja in dobrega počutja, tudi matematičnosti imajo počela in prvine in vzroke, in sploh je vsaka pristojnost, ki je razumevajoča ali je nekako deležna razuma, v zvezi z vzroki in počeli - ali bolj natančnimi ali bolj enostavnimi. Toda vse te vede se ukvarjajo z nekim bivajočim in z nekim rodom, ki so si ga zamejile in ga obravnavajo, ne pa z enostavno bivajočim, niti z bivajočim kot bivajočim, niti ne govorijo ničesar o tem, kaj je; vendar pa zato nekatere to pojasnijo z zaznavanjem, druge pa sprejmejo podmeno tega, kaj je, ter tako z večjo nujnostjo ali večjo mlačnostjo kažejo po sebi prisotno v rodu, s katerim se ukvarjajo. Ravno zato je očitno, da takšno navajanje ne prinese niti dokaza bitnosti niti dokaza tega, kaj je, ampak da je nek drug način pojasnjevanja. Prav tako ne govorijo ničesar niti o tem, ali rod, ki ga obravnavajo, je ali ni; pojasniti, kaj je in če je, pa je stvar istega razumevanja.

Ker pa se tudi naravna pristojnost tiče nekega rodu bivajočega (namreč takšne bitnosti, pri kateri je počelo gibanja in mirovanja v njej), je jasno, da ni niti delovan-

1025a

5

10

15

20

jska niti tvoriteljska (kajti počelo tvorbe je v tem, kar tvori, pa naj bo to um ali večina ali neka možnost, storjenega pa v tem, kar deluje - to je izbira; isto je namreč to, kar je storjeno, in to, kar je izbrano) in če je torej vsako razumevanje ali delovanjsko ali tvoriteljsko ali motriteljsko, bo fizika pač neka motriteljska pristojnost, toda motriteljska o takšnem bivajočem, ki se je zmožno gibati, in o bitnosti, ki je večinoma po pojmu, samo ločljiva ni. 25

Ne sme pa ostati skrito, kako sta to, kar je bilo, da je, in pojem, ker iskanje brez tega ne bi opravilo ničesar. Med opredeljenimi stvarmi in med tistimi kaj je so nekatere kot tisto privihano, druge pa kot tisto votlo. Te pa se razlikujejo, ker je privihano združeno s snovjo (tisto privihano je namreč votel nos), votlost pa je brez zaznavne snovi. Če se prav tako kot privihano, rekajo vse naravne stvari, kot na primer nos, oko, obraz, meso, kost in sploh živo bitje, ter list, korenina, lubje in sploh rastlina (pojem nobene izmed teh namreč ni brez gibanja, ampak vedno vsebuje snov), je jasno, kako je treba v naravnih stvareh iskati in določati tisto "kaj je", in da mora zaradi tega tudi naravoslovec motriti nekatere stvari v zvezi z dušo - kolikor ni brez snovi. 30 1026a

Da je torej prirodna pristojnost motriteljska, je iz teh stvari očitno; vendar pa je motriteljska tudi matematika, toda sedaj je nejasno, ali se ukvarja z negibljivimi in ločljivimi stvarmi, jasno pa je seveda, da nekatere veje matematike³ motrijo stvari, kolikor so negibljive in ločljive. Če pa je kaj večnega in negibljivega in ločljivega, je očitno, da je spoznanje tega stvar motriteljske pristojnosti, vendar seveda ne naravne (kajti naravna je o nekih gibljivih stvareh), niti matematike, ampak prvotnejše od obeh. Kajti naravna se ukvarja z ločljivimi, toda ne negibljivimi stvarmi, nekatere veje matematike pa z negibljivimi stvarmi, ki pa nekako niso ločljive, temveč so kakor v snovi. Prva pristojnost pa je o ločljivih in negibljivih stvareh. 10 15

Nujno je, da so vsi vzroki večni, najbolj pa le-ti, kajti to so vzroki božanskega v vidnemu. Tako bi bile tri motriteljske filozofije: matematična, naravna, bogoslovna. Ne more namreč biti nejasno, da je božansko, če je kje prisotno, prisotno v takšni naravi, in najbolj cenjena pristojnost se mora ukvarjati z najbolj cenjenim rodом. Torej so motriteljske pristojnosti izmed vseh najbolj vredne izbi-re, izmed motriteljskih pa ta⁴. 20

Lahko bi se kdo spraševal, ali je morda prva filozofija obča ali pa je o nekem rodu in neki eni naravi (kajti 25

istega načina ni niti pri matematičnih /vejah/, ampak sta zemljemerstvo in zvezdoslovje o neki naravi, občā⁵ pa je skupna vsemu). Če torej ne bi obstajala neka druga bitnost poleg po naravi sestavljenih, bi bila naravna pristočnost prva. Če pa obstaja neka negibljava bitnost, je ta prvotnejša in filozofija je prva, in občā je tako, da je prva. In ta bo motrila bivajoče, kot je bivajoče in kaj je in prisočnosti, kot so bivajoče.⁶ 30

2

Toda ker se bivajoče, tisto enostavno povedano, reka na več načinov, tako da je bilo eno⁷ tisto po sovpadanju, drugo pa je bilo tisto kot resnično in nebivajoče tisto kot lažno, poleg teh obstajajo obrazci določil (kot na primer tisto kaj, pa nekakšnost, pa nekolikšnost, pa tisto kje, pa tisto kdaj, in če označuje ta način še kaj drugega), še poleg vseh teh pa tisto v možnosti in v udejanjenju. - Ker se torej bivajoče reka na več načinov, je treba najprej povedati o tistem po sovpadanju, da v zvezi z njim ni nobenega motrenja. Znak tega pa je, da le-to ne zanima nobene pristočnosti, niti delovanjske, niti tvoriteljske, niti motriteljske. 5

Kajti niti tisti, ki tvori hišo, ne tvori takšnih stvari, ki hkrati sovpadajo z nastajajočo hišo (te stvari so namreč brezmejne: kajti tvorjenega nič ne ovira, da ne bi bilo nekaterim ugodno, drugim škodljivo, tretjim koristno, in različno, kot pravimo, od vseh bivajočih; nič od tega pa ni stavbarsko tvoriteljstvo), na isti način pa tako niti zemljemerec ne motri sovpadanja pri likih, niti če je trikotnik različen od trikotnika, ki vsebuje dva prava kota⁸. In do tega pride utemeljeno; tako da je namreč sovpadanje samo neko ime. 10

Zaradi tega Platon⁹ na nek način ni slabo uvrstil sofistike, češ da je o nebivajočem. Kajti pojmi sofistov so, kot pravimo, najbolj od vsega o pripetenem: ali je različno ali isto izobražen in pismen, in izobražen Koriskos in Koriskos¹⁰, in če je vse, kar je, pa ni večno, nastalo, tako da če je tisti, ki je izobražen, postal pismen, in je tisti, ki je pismen, postal izobražen, in pa kolikor je še drugih takšnih dokazov. Kaže se namreč, da je sovpadanje nekaj, kar je blizu nebivajočemu. To pa je jasno tudi iz takšnih dokazov: pri stvareh namreč, ki so na drug način, obstaja nastajanje in propadanje, pri tistih po sovpadanju pa ne. Toda kljub temu je treba o sovpadanju reči še, ko- 20

likor lahko - katera je njegova narava in zaradi katerega vzroka obstaja; hkrati bo namreč nekako jasno tudi to, zakaj pristojnost o njem ne obstaja. - 25

Ker so torej med bivajočimi nekatera, ki se vedno obnašajo ravno tako in iz nujnosti - ne iz tiste, ki izraža prisilo, ampak govorimo o tisti, ko ne more biti drugače -, druga pa ne obstajajo ne iz nujnosti niti vedno, so pa 30
večinoma, ... to je počelo in to je vzrok temu, da je sovpadanje. Kajti temu, kar ni niti vedno niti večinoma, pravimo, da je sovpadanje. Kot na primer: če bi v pasjih dnevih¹¹ nastala hlad in mraz, rečemo, da je to sovpadlo, ne pa, če bi bila sopara in vročina, zato ker je to vedno ali večinoma, ono pa ne. Tudi s človekom sovpa, da je 35
bel (kajti niti ni vedno niti večinoma), ni pa po sovpadanju, da je živo bitje. Tudi to, da stavbar zdravi, je sovpadanje, ker ni naravno, da to počne stavbar, ampak zdravnik, toda sovpadlo je, da je bil gradbenik zdravnik. Tudi kuhar, ki meri na ugodje, bi lahko naredil nekaj zdravnega, toda ne po kuharstvu; zaradi tega je, pravimo, to sovpadlo in je tako, da tvori, ne pa enostavno. Za 5
druge stvari namreč včasih obstajajo tvoriteljske možnosti, za te pa ni določena nobena večina niti možnost. Kajti kar je ali nastaja po sovpadanju, ima tudi vzrok po sovpadanju. Ker torej niso vse stvari - ali bivajoče ali nastajajoče - iz nujnosti in vedno, ampak jih je največ večinoma, je nujno, da obstaja bivajoče po sovpadanju. Kot na primer: belec niti vedno niti večinoma ni izobražen, ker pa 10
kdaj postane, bo to po sovpadanju (če pa ne, bo vse iz nujnosti). Tako da bo snov, ki je lahko drugače, kot je tisto večinoma, vzrok sovpadlega. Treba je vzeti tole počelo: ali ne obstaja ničesar, kar ne bi bilo niti vedno niti 15
večinoma, ali pa je to nemogoče. Poleg tega¹² torej obstaja nekaj, kar je slučajno in po sovpadanju. Toda ali obstaja to, kar je večinoma, to, kar je vedno, pa ne more biti prisotno v ničemer, ali pa obstajajo tiste večne stvari? Te stvari bo treba torej pogledati kasneje¹³, da pa ne obstaja pristojnost o sovpadanju, je očitno. Vsa pristojnost je namreč ali o tistem, kar je vedno, ali o tistem, kar je večinoma - kako bi se sicer učil ali poučeval drugega?

Treba je namreč določiti ali tisto, kar je vedno, ali tisto, kar je večinoma, kot na primer da je mleko z medom večinoma koristno nekomu z vročino - ne bo pa se imelo povedati tega, kar je proti temu: kdaj ne, kot na primer v mlaju; kajti to, kar je v mlaju, je ali vedno ali večinoma, 25
sovpadanje pa je nasprotno tem stvarim.

Rečeno je, kaj je torej sovpadlo in zaradi katerega vzroka je in da ne obstaja pristočnost o njem.

3

Da pa so počela in vzroki nastali in minljivi brez nastajanja in propadanja, je očitno. Kajti če ne bo tega, bo vse iz nujnosti, če je nujno, da ima nastajanje in propadanje nek vzrok, ki ni po sovpadanju. Ali namreč tole bo ali ne? Če bo tole seveda nastalo; če ne, pa ne. To pa, če bo kaj drugega. In tako je jasno, da bo - če se čas vedno odvzema od omejenega časa - prišlo do sedanjosti, tako da bo onile umrl od [bolezni ali] sile, če bo izstopil; to pa bo, če ga bo zažejalo; to pa bo, če bo kaj drugega; in tako bo prišlo do tega, kar je prisotno sedaj, ali katera od preteklih stvari. Kot na primer: če ga bo zažejalo, to pa bo, če je jedel začinjeno hrano. To pa ali je prisotno ali ni; tako da iz nujnosti bo umrl ali ne bo umrl. 30 1027b 5

Prav tako pa bi bilo, če bi kdo preskakoval v prihodnje - dokaz bi bil isti. To - govorim o preteklem - je namreč že prisotno v nečem. Torej bodo vse stvari, ki bodo, iz nujnosti, kot na primer to, da živo bitje umre; kajti že je nekaj nastalo, kot na primer nasprotja v njem. Toda nikakor ne od bolezni ali sile, ampak le če bo nastalo tole. Jasno je torej, da gre do nekega počela, to pa ne naprej do nečesa drugega. To bo torej to počelo slučajnega in nič drugega ni vzrok njegovega nastajanja. Toda do kakšnega počela in kakšnega vzroka pelje takšno navajanje - ali kot v snov ali kot v tisto zaradi česa ali kot v vzgib -, si je treba najbolj ogledati. 10 15

4

Pustimo torej bivajoče po sovpadanju, kajti dovolj je razmejeno. Ker je pač bivajoče kot resnično in pa nebivajoče kot lažno glede na sestavljanje in razstavljanje, pa je skupaj glede na delitev protislovja (kajti resnično ima potrditev v zloženem, zanikanje pa v razstavljenem, laž pa vsebuje protislovje te delitve; sovpadne pa, da se umeva, kako je tisto skupaj ali tisto narazen - je drug razlog; pravim pa, da tisto skupaj in tisto narazen zatorej ne nastajata po zaporedju, ampak kot neko eno). Lažno in resnično namreč nista v stvareh - kot na primer, da je 20 25

dobro resnično, zlo pa naravnost lažno -, ampak v razumevanju; kar je v zvezi z enostavnimi stvarmi in tistimi kaj je, pa niti v razumevanju. Kolikor je torej treba motriti o takó bivajočem in nebivajočem, si je treba pogledati kasneje.¹⁴

Ker pa je sprepletanje in razločevanje v razumu, ne pa v stvareh, je tako bivajoče različno bivajoče od polnoveljavnih (kajti razumevanje združuje in razločuje ali tisto kaj je ali da je nekakšno ali da je nekolikšno ali če je kaj drugega), je treba bivajoče kot sovpadanje in kot resnično pustiti. - Kajti vzrok enega je neomejen, drugega pa je neko stanje razuma, in oba sta v zvezi z ostalim rodом bivajočega in ne pojasnujeta, da je zunaj neka narava bivajočega. - Zaradi tega naj tadvá ostaneta ob strani, ogledati pa si je treba vzroke in počela samega bivajočega kot bivajočega. (Iz tega, kar smo razlikovali glede na to, na koliko načinov se reka vsako bivajoče, pa je očitno, da se bivajoče reka na več načinov.)

Prevedel Franci Zore

¹ Prevedeno po izdaji: *Aristotelis Metaphysica, recognovit brevique adnotatione critica instruxit W. Jaeger*, Oxford 1957, ponatis iz 1978, zbirka *Oxford Classical Texts*, str. 121-128.

Vsebina po poglavjih:

1. Razlikovanje motriteljskih pristojnosti. Prva filozofija.

2. Bivajoča. Bivajoče po sovpadanju.

3. Narava in vzroki sovpadanja.

4. Bivajoče in nebivajoče, resnično in neresnično. Prvo poglavje prim. z: *Metafizika Beta* 955 b 10-13, 997 a 15-25; *Metafizika Kappa* 7. Drugo do četrto poglavje prim. z: *Metafizika Kappa* 8, 1064 b 15 - 1065 a 26.

² Ne pa kot so nebivajoča.

³ Računstvo (aritmetika), zemljemerstvo (geometrija) in zvezdoslovje (astronomija) so veje matematike. Slednja se ukvarja tudi z gibljivimi planeti, zato se tu spreminja v naravoslovje (fiziko).

⁴ Namreč bogoslovna (teologika).

⁵ Namreč: računstvo (aritmetika).

⁶ Namreč: prisotne lastnosti.

⁷ Namreč: eno bivajoče. Prim. *Metafizika Delta* 7 (geslo "bivajoče", tò ón).

⁸ Ki mu je vsota vseh kotov enaka dvema pravima kotoma, kar seveda velja za vsak trikotnik.

⁹ Prim. Platon, *Sofist* 237 A, 254 A.

¹⁰ Če bi bil izobražen Koriskos isto, kot je Koriskos, potem bi bil tudi izobražen izobražen Koriskos isto, kot je izobražen Koriskos in tako v neskončnost.

¹¹ Od 3. julija do 11. avgusta. Pasji zato, ker pasja zvezda Sirius vzhaja in zahaja skupaj s Soncem.

¹² Namreč: tega, kar je vedno ali večinoma.

¹³ Prim. *Metafizika Lambda* 6 do 8.

¹⁴ Prim. *Metafizika Theta* 10.